

Pr. dr. Roger-Cristian SAFTA

Pr. dr. Roger-Cristian SAFTA

INTRODUCERE ÎN TEOLOGIA ORTODOXĂ

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte
† **CALINIC**
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului

**Editura Universitaria
Craiova**

**Editura Presa Universitară
Clujeană
Cluj-Napoca**

2024

Referenți științifici:

Pr. prof. univ. dr. Mihai HIMCINSCHI

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia,
Facultatea de Teologie Ortodoxă

Arhid. conf. univ. dr. Răzvan BRUDIU

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia,
Facultatea de Teologie Ortodoxă

Copyright © 2024 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SAFTA, ROGER CRISTIAN

Introducere în teologia ortodoxă / pr. dr. Roger-Cristian

Safta. - Craiova : Universitaria ; Cluj-Napoca : Presa universitară
clujeană, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-2030-8

ISBN 978-606-37-2154-0

2

© 2024 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

1. Introducere în Teologia Dogmatică

Teologia Dogmatică Ortodoxă reprezintă o ramură fundamentală a teologiei creștine ortodoxe, având drept scop expunerea, explicarea și apărarea dogmelor Bisericii Ortodoxe: „*Teologia dogmatică*, sau simplu *Dogmatica*, este expunerea sistematică a dogmelor”¹ sau Această disciplină se bazează pe revelația dumnezeiască așa cum este transmisă în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, interpretând și articulând credința ortodoxă în contextul provocărilor istorice și teologice contemporane. Teologia Dogmatică Ortodoxă abordează temele centrale ale credinței creștine, precum natura și atributele lui Dumnezeu, creația, căderea omului, întruparea, răscumpărarea, lucrarea Sfântului Duh, Biserica, Sfintele Taine, eshatologia și viața veșnică, oferind o viziune coerentă și integrală asupra învățăturii creștine.

Teologia Dogmatică se distinge prin accentul pus pe experiența liturgică și spirituală a Bisericii, considerând că teologia nu este doar o activitate intelectuală, ci și una care se trăiește în cadrul comunității de credință. Prin urmare, aceasta nu se limitează la o simplă repetare a învățăturilor trecute, ci implică o interpretare vie și actuală a tradiției ortodoxe în dialog cu problemele și întrebările contemporane.

Termenul „teologie” derivă din cuvintele grecești „theos” (Θεός), care înseamnă „Dumnezeu”, și „logos” (λόγος), ce poate

¹ Pr. prof. dr. Isidor Todoran, Arhid. prof. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Dogmatică. Manual pentru seminariile teologice*, Ediția a noua, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 9.

fi tradus prin „cuvânt”, „discurs” sau „rațiune”. Astfel, în sensul său cel mai larg, teologia reprezintă studiul sau discursul despre Dumnezeu.

Termenul de „teologie” a evoluat în decursul timpului. În lumea antică și în filosofia greacă el avea semnificații și aplicații diferite față de înțelesul său în contextul creștin. În antichitate, teologia era îndeosebi legată de mitologie și de explicarea naturii zeilor și a miturilor care îi înconjurau, precum și de relația dintre divinitate și ordinea cosmică. Filosofia greacă a abordat teologia prin prisma speculațiilor raționale despre divinitate, încercând să depășească cadrele narrative ale mitologiei tradiționale. Preocupările teologice în această epocă erau adesea legate de căutarea principiilor ultime care guvernează realitatea, înțelegerea originii și structurii cosmosului, și relația dintre lumea materială și cea imaterială sau spirituală.

Termenul de „teologie” nu apare explicit în Vechiul Testament, ca de altfel nici în Noul Testament, deoarece este un concept care s-a dezvoltat în cultura și filosofia greco-romană; conceptul modern de teologie, înțeles ca studiu sistematic și rațional al divinității, a naturii lui Dumnezeu și a relației dintre Dumnezeu și om, își are originea în perioada elenistică și în primele secole ale erei creștine.

Termenul „teologie” în primele veacuri creștine a evoluat din contextele și utilizările sale inițiale grecești și romane, adoptând noi semnificații în cadrul gândirii și practicii creștine. Dacă în antichitatea clasică, „theologia” se referea la discursul despre zei sau la interpretarea miturilor divine, fiind utilizat în contexte

variate, de la poezia epică la speculațiile filosofice², în primele veacuri ale erei creștine, termenul a început să fie recontextualizat și redefinit pentru a răspunde nevoilor specifice ale Bisericii creștine. Clement Alexandrinul îl numește pe Moise „teolog”: „acest Moise a fost teolog și profet”³; Origen vorbește despre teologie: „Dar, pentru că se vorbește despre acestea într-un mod cu totul tainic, din pricina oamenilor nevrednici și neserioși, care nu pot să urmărească măreția și seriozitatea teologiei, am socotit că nu-i cuviincios să tratez acest subiect în scrierea de față”⁴. În același sens, Eusebiu de Cezareea (sec. IV) spune că toți creștinii sunt teologi, pentru că înalță rugăciuni lui Dumnezeu⁵. Pe măsură ce creștinismul s-a confruntat cu provocări interne și externe, termenul „teologie” a început să fie asociat cu eforturile de a articula și clarifica învățăturile centrale ale credinței, în special în contextul disputelor doctrinare și al dezvoltării dogmelor. Dezvoltarea teologiei în primele veacuri a fost profund influențată de nevoia de a răspunde ereziilor și de a defini ortodoxia creștină. Sinoadele ecumenice, începând cu cel de la Niceea în 325, au fost esențiale în acest proces, stabilind fundamentele teologiei trinitare

² Pr. prof. dr. Ștefan Buchiu (coordonator), *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Editura Basilica, București, 2022, p. 13.

³ Clement Alexandrinul, „Stromate I, 22, 150, 4” în: Clement Alexandrinul, *Scrieri*, Partea a doua, *Stromatele*, în colecția P.S.B. nr. 5, Traducere, cuvânt înainte, note și indici de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 98.

⁴ Origen, „Contra lui Celsus, VI, 18” în: Origen, *Scrieri alese*, Partea a patra, *Contra lui Celsus*, Studiu introductiv, traducere și note de Pr. prof. T. Bodogae, Colaboratori: Prof. N. Chircă, Teodosia Lațcu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 386.

⁵ Eusebiu de Cezareea, „Istoria bisericească I, 2, 5” și „V, 28, 5” în: Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, Traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Pr. prof. Teodor Bodogae, Ediție revizuită de prof. Tudor Teoteoi, Editura Basilica, București, 2020, p. 43, 279.

și hristologice. În acest context, „teologia” a devenit în mod implicit disciplina care se ocupă cu studiul sistematic și apărarea adevărurilor de credință bazate pe revelația dumnezeiască, așa cum este transmisă în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

În adâncul tradiției teologice, identitatea și vocația teologului sunt conturate nu doar prin prisma unei erudiții sau a unui discurs despre divin, ci mai ales printr-o relație personală și profundă cu Dumnezeu. Adevăratul teolog, așadar, este cel care nu se limitează la a discuta despre Dumnezeu ca un subiect de studiu îndepărtat sau abstract, ci își începe călătoria în teologie printr-un dialog viu și autentic cu Creatorul. Această comunicare dumnezeiască este însoțită de o experiență a harului și este animată de o iubire profundă pentru Dumnezeu, care devine izvorul și motivația principală a discursului său teologic. În acest context, teologia se dezvoltă ca o sinergie între efortul și aspirația umană de a descoperi și înțelege, pe de o parte, și, pe de altă parte, acțiunea liberă și suverană a lui Dumnezeu de a Se revela după voia și în măsura Sa: „Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu și nimeni nu cunoaște pe Fiul, decât numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni, decât numai Fiul și cel căruia va voi Fiul să-i descopere” (Matei XI, 27); „Domnul este Duh, și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate” (II Corinteni III, 17).

Sub această lumină, Dogmatica depășește cadrul unei simple discipline academice, transformându-se într-o veritabilă știință a cunoașterii lui Dumnezeu, orientată către explorarea tainei Necunoscutului personal și realizarea vieții veșnice. Conform cuvintelor Mântuitorului Iisus Hristos, esența acestei vieți veșnice constă în cunoașterea profundă și personală a Tatălui, „Singurul Dumnezeu adevărat”, și a lui Iisus Hristos, Mântuitorul trimis de El (Ioan XVII, 3). În acest cadru,

Hristologia – învățătura despre Hristos, Fiul lui Dumnezeu – devine inima cunoașterii teologice, iar Duhul Sfânt este Cel care „ne călăuzește la tot adevărul” (Ioan XVI, 13) și „ne învață toate” (Ioan XIV, 26), îmbogățind sufletul credinciosului cu viață și sfințenie prin participarea la misterul Preasfintei Treimi.

Acest drum către viața veșnică este parcurs nu doar prin studiu și contemplație intelectuală, ci și prin rugăciune, prin meditație asupra Scripturilor și a dogmelor, prin însușirea învățaturii creștine autentice. În acest sens, cunoașterea teologică devine însăși o formă de rugăciune. În același timp, termenul de „ortodoxie” (din grecescul *ορθος* - drept, și *δοξα* - slavă, opinie) îmbină armonios corectitudinea credinței cu dreapta slăvire a lui Dumnezeu, arătând că adevărata credință se manifestă și se validează în cadrul liturgic și doxologic al Bisericii. Astfel, fără o exprimare liturgică și doxologică, credința rămâne sterilă, iar cultul, lipsit de o fundamentare dogmatică solidă, se reduce la o simplă formalitate.

Termenul „dogmatică”⁶ derivă din grecescul „dogma” (*δόγμα*), care se referă la o hotărâre, o decizie sau o învățătură autoritativă. În contextul teologiei ortodoxe, dogmatica se concentrează pe interpretarea și explicarea dogmelor stabilite de Biserica Ortodoxă, așa cum au fost exprimate în Sfânta Scriptură, în Sfânta Tradiție, în hotărârile Sinoadelor Ecumenice și în scrierile

⁶ Nicolae Chițescu vorbește despre teologii protestanți Christoph Matthäus Pfaff (1686-1760) și Johann Franz Buddeus (1667-1729) care au folosit pentru prima dată sintagma „Teologie Dogmatică”: Christoph Matthäus Pfaff, *Institutiones Theologiae Dogmaticae Et Moralis*, Frankfurt am Main, 1719 și Johann Franz Buddeus, *Institutiones theologiae dogmaticae variis observationibus illustratae*, Fritsch, Leipzig 1724 - Prof. N. Chițescu, Pr. prof. Isidor Todoran, Pr. prof. I. Petreună, *Teologia dogmatică și simbolică*, Manual pentru Facultățile Teologice, volumul 1, ediția a II-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 11.

Sfinților Părinți. Astfel, teologia dogmatică servește la păstrarea și transmiterea corectă a credinței, fiind o expresie a experienței vii și transformatoare a Bisericii în întâlnirea ei cu Dumnezeu.

Teologia Dogmatică Ortodoxă abordează o gamă largă de teme, structurate în jurul credinței în Dumnezeu Unul în ființă și întreit în Persoane, întruparea, învățătura și lucrarea de mântuire a lui Iisus Hristos, opera Sfântului Duh în Biserică și în lume, tainele Bisericii, eshatologia și viața veșnică. Fiecare dintre aceste teme este explorată în lumina revelației divine și a experienței spirituale a Bisericii, având ca scop ultim îndrumarea credincioșilor spre viața de comuniune cu Dumnezeu.

Metodologia teologiei dogmatice ortodoxe se caracterizează prin abordarea patristică și sinodală, fiind profund ancorată în tradiția și experiența liturgică a Bisericii. Teologia Dogmatică Ortodoxă nu este o disciplină abstractă sau pur academică; ea are un impact direct asupra vieții spirituale și comunitare a Bisericii. Prin clarificarea și apărarea dogmelor, dogmatica contribuie la păstrarea unității credinței și la formarea conștiinței teologice a credincioșilor. Aceasta îi ajută pe credincioși să înțeleagă mai profund tainele credinței și să trăiască în conformitate cu ele, îndrumându-i spre o participare mai plină la viața spirituală a Bisericii și la comuniunea cu Dumnezeu.

1.1. Împărțirea Teologiei Dogmatice

Istoria *Teologiei Dogmatice* cunoaște mai multe perioade de dezvoltare. Din perspectivă ortodoxă, istoria *Teologiei Dogmatice* cunoaște trei perioade mari de evoluție, după cum urmează:

1. De la bărbații apostolici, ucenicii direcți ai Sf. Apostoli, până la Sf. Ioan Damaschin († 749)

2. De la Sf. Ioan Damaschin până la recunoașterea (1643) *Mărturisirii de Credință* a Sf. Petru Movilă, mitropolitul Kievului
3. De la *Mărturisirea* lui Petru Movilă până în zilele noastre

Fiecare dintre aceste perioade este importantă pentru înțelegerea Teologiei Ortodoxe și fiecare a lăsat un număr important de lucrări dogmatice, care sunt indispensabile studiului teologic.

1.1.1. De la bărbații apostolici, până la Sf. Ioan Damaschin († 749)

În primele trei secole ale existenței sale, teologia creștină a fost marcată de o serie de provocări și transformări semnificative, având la bază dezvoltarea și apărarea învățăturii de credință în fața unui context socio-politic și religios divers. Specificul teologiei creștine din această perioadă poate fi înțeles prin analiza contribuțiilor părinților apostolici, apologeților și polemiștilor, înainte de consolidarea și sistematizarea teologiei creștine de către scriitorii și părinții bisericești.

Părinții apostolici reprezintă acea generație de teologi creștini care au trăit în prima jumătate a secolului al II-lea, fiind considerați ca având o legătură directă cu apostolii lui Isus. Scrierile lor, cum ar fi „Didahia sau învățătura celor doisprezece apostoli”, „Epistolele Sfântului Ignatie Teoforul”, „Epistola lui Barnaba”, „Păstorul” lui Herma, și „Epistola către Corinteni a lui Clement Romanul”, reflectă preocupările inițiale ale comunităților creștine: organizarea bisericească, tainele bisericești, morala creștină și așteptarea celei de-a doua veniri a lui Hristos. Aceste texte oferă o perspectivă asupra modului în care creștinismul primar s-a poziționat față de iudaism și a început să-și definească identitatea teologică distinctă.

Apologeții creștini, activi în principal în secolul al II-lea, au avut ca principală preocupare apărarea creștinismului în fața acuzațiilor externe și demonstrarea superiorității acestuia față de alte credințe. Lucrări semnificative în această direcție includ „Apologia” lui Justin Martirul și Filosoful și „Solie în favoarea creștinilor” (*Legatio Pro Christianis*) a lui Atenagora Atenianul (133-190). Aceștia au folosit filosofia greacă pentru a argumenta în favoarea raționalității creștinismului, încercând să-l facă acceptabil pentru mintea elenistică. Apologeții au dezvoltat și tema Logosului, prezentându-l pe Iisus Hristos ca pe Logosul întrupat.

Polemiștii, activi în secolele al II-lea și al III-lea, s-au concentrat pe combaterea ereziilor interne și pe clarificarea învățăturii creștine. Irineu de Lyon (130-202), în lucrarea sa „Contra Ereziilor” (*Adversus Haereses*) a combătut gnosticismul și a susținut necesitatea tradiției apostolice și a autorității episcopale ca mijloace de păstrare a adevărului creștin. Tertulian (150-220), un alt polemist de seamă, a contribuit la dezvoltarea terminologiei teologice, cum ar fi utilizarea termenului *Trinitas* (ca echivalent pentru grecescul τριάς)⁷, și a subliniat importanța disciplinei și a moralității creștine.

⁷ Tertulian, „Împotriva lui Praxeas, II” în: Tertulian, *Tratate dogmatice și apologetice. Către martiri. Către Scapula. Despre trupul lui Hristos. Împotriva lui Hermoghene. Împotriva lui Praxeas*, Ediție bilingvă, Studiu introductiv, traducere și note de Dionisie Pîrvuloiu, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 458-459. Traducătorul menționează că „Tertulian este primul autor latin creștin care utilizează termenul «treime», trinitas (derivat de la numeralul trini, ae, a, în număr de trei, câte trei), calchiindu-l după grecescul τριάς, τριάδος (prima mențiune patristică la apologetul grec Teofil de Antiohia, *Ad Autolicum*, 2, 15, lucrare cunoscută lui Tertulian); Teofil de Antiohia însă utilizează termenul «Treime» vorbind despre «Tatăl, Cuvântul Său și Înțelepciunea Sa»; abia Tertulian este primul care aplică acest termen în mod judicios Sfintei Treimi: «Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt»” (op. cit., p. 448).

Clement Alexandrinul (Titus Flavius Clemens, 150-215), a fost un teolog și scriitor creștin timpuriu și unul dintre cei maieminenți reprezentanți ai școlii catehetice din Alexandria. Activitatea sa s-a desfășurat la sfârșitul secolului al II-lea și începutul secolului al III-lea d.Hr., o perioadă în care creștinismul începea să se confrunte cu necesitatea unei articulări sistematice a învățăturilor sale în fața provocărilor filosofice și teologice din lumea elenistică. Clement este cunoscut pentru încercarea de a concilia credința creștină cu filosofia greacă, argumentând că adevărul revelat în Scriptură poate fi complementat și aprofundat prin cunoașterea filosofică. El a lăsat în urmă o serie de lucrări care reflectă preocupările sale teologice și filosofice, printre care: 1. *Protrepticul* (*Cuvânt de îndemn către eleni*), operă are ca scop îndemnarea păgânilor la convertirea la creștinism, prezentând credința creștină ca pe împlinirea și depășirea aspirațiilor filosofiei păgâne; 2. *Pedagogul*, text se adresează creștinilor convertiți, oferind instrucțiuni detaliate privind modul de viață creștin, de la comportamentul cotidian la ritualul religios creștin, într-o manieră ce reflectă influența eticii stoice și platonice; 3. *Stromate*, o colecție vastă de eseuri pe teme variate, de la teologie la filosofie, morală și hermeneutică biblică. Lucrarea încearcă să construiască o viziune creștină cuprinzătoare, prezentând creștinismul ca pe cea mai înaltă formă de filosofie. Clement a dezvoltat înțelegerea Logosului, depășind concepția despre Logos a lui Filon din Alexandria și adaptându-l în context creștin. Pentru Clement, Logosul este atât rațiunea divină immanentă în lume, cât și revelată în persoana lui Iisus Hristos. Logosul este o ființă personală, Fiul lui Dumnezeu; prin Logos, cunoașterea lui Dumnezeu devine accesibilă oamenilor. Pentru Clement credința este fundamentul pe care se construiește cunoașterea adevărată. În viziunea sa, filosofia greacă nu este

respinsă, ci este văzută ca o pregătire pentru Evanghelie, oferind un teren comun între cultura elenistică și învățătura creștină. Cunoașterea (γνῶσις, *gnosis*) este, pentru creștini, îmbunătățirea și adâncirea credinței prin studiu și contemplație.

Origen (185-254), este unul dintre cei mai prolifici și influenți teologi ai creștinismului timpuriu. Activitatea sa teologică și exegetică a avut loc în contextul școlii catehetice din Alexandria, un centru de învățământ creștin care încerca să concilieze tradiția creștină cu cultura și filosofia greacă. Origen este cunoscut pentru abordarea sa sistematică și metodică în studiul Bibliei, precum și pentru încercările de a răspunde provocărilor teologice și filosofice ale timpului său prin dezvoltarea unei viziuni creștine complexe și profund intelectualizate. El a exercitat o influență profundă asupra dezvoltării teologiei creștine, deși unele dintre ideile sale au fost mai târziu contestate sau considerate eretice de către Biserică. Cu toate acestea, contribuțiile sale la exegeza biblică, metodologia teologică și integrarea gândirii filosofice în teologia creștină rămân o piatră de temelie a tradiției creștine și o sursă de inspirație pentru teologii ulteriori.

Origen a lăsat în urmă o moștenire vastă și diversă, cu lucrări care acoperă comentarii biblice, tratate teologice și apologetice. Printre cele mai importante opere se numără: 1. *Contra lui Celsus*, O apărare a creștinismului împotriva criticilor filosofului păgân Celsus. Lucrarea este considerată una dintre cele mai importante apologii creștine din antichitate, în care Origen contracarează acuzațiile aduse creștinismului și argumentează în favoarea raționalității și adevărului credinței creștine; 2. *De Principiis* (*Despre principii*, *Περὶ Ἀρχῶν*), primul tratat sistematic de teologie creștină, în care Origen explorează teme fundamentale

precum Dumnezeu, lumea, omul, mântuirea și Scriptura. Lucrarea stabilește bazele multora dintre conceptele sale teologice cheie; 3. *Comentarii și Omilii* la Scriptură: Origen a scris extensiv comentarii la majoritatea cărților Bibliei, aplicând o metodă exegetică inovatoare care distingea între sensul literal, moral și spiritual al textelor.

Teologia lui Origen este cunoscută pentru abordarea sa speculativă și pentru încercările de a integra cunoașterea filosofică cu credința creștină. Inspirat de filosofia elenistică, Origen dezvoltă în continuare înțelegerea Logosului ca fiind rațiunea divină prin care toate lucrurile au fost create și care s-a încarnat în Iisus Hristos. Pentru Origen, Logosul este mediatorul între Dumnezeu și creație, un principiu ordonator și revelator al adevărului divin.

Origen introduce și dezvoltă ideea preexistenței sufletelor, conform căreia sufletele au existat înainte de a fi unite cu trupurile lor fizice. Legat de acest concept este învățătura despre apocatastază, sau restaurarea finală a tuturor sufletelor la perfecțiune și la unirea cu Dumnezeu, o viziune universalistă asupra mântuirii. El propune o structură ierarhică a lumii spirituale, în care diferite grade de ființe raționale (îngeri, demoni, suflete umane) ocupă diferite niveluri ale existenței. Universul este văzut ca un cadru dinamic în care fiecare entitate se mișcă spre mântuire sau cădere, în funcție de libera alegere. Origen a fost un pionier în încercarea de a răspunde provocărilor filosofice ale timpului său, folosind concepte și metode filosofice pentru a explica și apăra credința creștină. El a argumentat că filosofia poate servi ca o „cameră de pregătire” pentru Evanghelie, facilitând înțelegerea și acceptarea adevărilor revelate. Principalele erori teologice, care au determinat și condamnarea sa

în secolul al VI-lea au fost: 1) subordinaționismul trinitar; 2) preexistența sufletelor; 3) preexistența sufletului uman în Hristos; 4) apocatastaza (restabilirea finală a tuturor, inclusiv a demonilor); 5) concepția despre însuflețirea astrelor; 6) interpretarea excesiv alegorică a Sfintei Scripturi.

Sfântul Atanasie cel Mare, patriarh al Alexandriei în secolul al IV-lea (c. 296-373), este o personalitate centrală în istoria teologiei creștine, cunoscut în mod special pentru apărarea sa neclintită a ortodoxiei niceene împotriva arianismului. Arianismul nega consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl, susținând că Fiul a fost creat de Tatăl și, prin urmare, nu este etern sau divin în același sens ca Tatăl. Atanasie a fost un apărător fervent al credinței că Iisus Hristos este de aceeași ființă (*homoousios*) cu Tatăl, o învățătură stabilită la Primul Sinod Ecumenic de la Niceea din 325 și esențială pentru înțelegerea teologiei Sfintei Treimi.

Sf. Atanasie are numeroase lucrări care au abordat diferite aspecte ale vieții și credinței creștine, de la apologetică și teologie dogmatică, la scrieri ascetice și biografice. Printre cele mai influente opere ale sale se numără: 1. *Contra Arianos (Împotriva arienilor)*, lucrare în care Atanasie argumentează împotriva tezelor arianismului și susține dumnezeirea lui Hristos, folosind Scriptura ca bază principală a argumentației sale; 2. *De Incarnatione Verbi Dei (Despre întruparea Cuvântului)*, lucrare fundamentală, în care Sf. Atanasie explorează taina întrupării și scopul acesteia pentru mântuirea umanității. El argumentează că numai prin Întrupare, moarte și înviere, Dumnezeu Cuvântul putea să restaureze omul la comuniunea cu Dumnezeu; 3. *Vita Antonii (Viața Sfântului Antonie)*, o biografie a Sfântului Antonie cel Mare, considerat fondatorul monahismului creștin, care a avut